

Šime Peričić

PRILOG POZNAVANJU POMORSKO-TRGOVAČKOG PROMETA
DUBROVAČKOG OKRUŽJA OD 1815. DO 1850. GODINE

I

Pomorstvo i trgovina Dubrovačke Republike izuzetno je dobro proučena i prikazana, ali je kasnija pomorsko-trgovačka aktivnost dubrovačke regije gotovo sasvim zapostavljena i neistražena, te samim tim javnosti i znanosti nepoznata. Ova tvrdnja se odnosi na razdoblje tzv. druge austrijske uprave u Dalmaciji. Iz tog smo se razloga prihvatili ovog posla i nastojali prikazati pomorsko-trgovački promet dubrovačkog područja u vremenu od 1815. do 1850. godine. U to vrijeme na Jadranu još uvijek prevladavaju jedrenjaci, koji prevoze glavninu trgovačke robe.

Za ovaj prikaz su korištena uglavnom dostupna arhivska vrela, ali isto tako i škrtni podaci iz suvremenog tiska. Na žalost, podaci nisu in continuo, nego se u prvom redu odnose na četvrto i peto desetljeće navedenog stoljeća. Ovdje će, naime, biti riječi o prometu lukâ dubrovačkog okružja — Dubrovnik, Gruž, Korčula, Orebić, Slano, Cavtat — te o količinskom i vrijednosnom prometu istih u tom vremenu. Naravno, pri tome će najveća pažnja biti poklonjena lukama Dubrovnik-Gruž, budući da nas na to upućuju sačuvani podaci.

II

Dubrovačko je okružje, u navedenom vremenu, obuhvaćalo područje od Cavtata na jugu do poluotoka Pelješca i otoka Korčule na sjeveru. Na tom, uistinu maritimnom, području bile su ipak najvažnije luke Dubrovnik, Gruž, i Korčula, ali su lučki promet obavljale također i druge manje luke, čije je brodarstvo nakon nemirne napoleonske epohe, kobne za cjelokupno dalmatinsko brodarstvo, bilo u porastu.

Prije prikaza samog prometa, potrebno je istaknuti da dubrovačko okružje tada nije imalo velikih viškova vlastite poljo-

privredne i druge proizvodnje, nego je uglavnom izvozilo robu koja je pristizala karavanama iz prostranog turskog zaleđa, uglavnom poslije 1830. godine,¹ što je uvjetovano političkim prilikama na Balkanu.

Radi bolje informiranosti, donosimo nekoliko podataka o poljoprivrednoj proizvodnji dubrovačkog okružja iz navedenog razdoblja. 1827. godine na tom području bilo je proizvedeno 18.992, 1828. godine samo 1.662, a slijedeće 16.000 barila maslinovog ulja,² koje je u godinama obilatog uroda predstavljalo glavni izvozni artikal. Proizvodnja vina, koja je zajedno s maslinovim uljem glavni poljoprivredni proizvod dotične regije, počela je rapidno opadati u četvrtom desetljeću, pa se moralo raditi na regeneraciji tih dviju kultura.³ God. 1837. na istom području proizvedeno je 24.436 emera maslinovog ulja i 28.834 emera vina, a slijedeće godine nešto manje — 20.394 emera ulja i 23.446 vina.⁴ Drugi poljoprivredni proizvodi dubrovačkog okružja nisu imali izvozni karakter, dapače, bivali su permanentno deficitarni, te ih je trebalo nabavljati iz zaleđa ili prekomorskih zemalja.

Nešto značajnija je bila dubrovačka manufakturna prerada, ali su njeni proizvodi nalazili tržište isključivo unutar granica pokrajine, što znači da nisu bili objekt međunarodne trgovine na Jadranskom moru.

III

Poslije 1815. god. Dubrovnik i njegovo područje proživljavali su očitu dekadencu trgovine uopće, uzrokovanu nedolaskom turskih karavana u dalmatinske luke.⁵ Takvo stanje je potrajalo petnaestak godina, negdje do 1828. Slijedeće godine trgovačka je aktivnost krenula nabolje, obnavljanjem karavanskih veza s turskim zaleđem i trgovačkim kontaktima s Napuljskim kraljevstvom. Kako sam Dubrovnik nije imao dovoljno vlastite ponude, a raspolagao je skladištima, lazaretom i drugim uredima, to je tranzitna trgovina za njega bila od velike važnosti.⁶ Na početku četvrtog desetljeća u Dubrovnik su, pored ostaloga, pristizali strani

¹ Historijski arhiv u Zadru (HAZd), Spisi Registrature Namjesništva, god. 1833, kat. II, br. 8084, Z. 24. VII 1832.

² Isto, 1830, I/1, br. 1309. — U petom desetljeću je dubrovačko okružje godišnje proizvodilo oko 20.000 mlet. barila maslinova ulja, što je bilo mnogo više od splitskog, a kamoli drugih okružja (Giornale del Lloyd austriaco, Trst, br. 145 od 3. XII 1844). Prosječna cijena masl. ulja u Dubrovniku je od 1815. do 1824. god. bila 30 fiorina i 17 karantana, a od 1825. do 1829. god. samo 14 fiorina i 41 karantan, zbog velike konkurencije u Trstu (HAZd, Spisi Registrature, 1830, I/1, 1309). Mletački baril je zapremao 64,3 litre.

³ HAZd, Spisi Registrature, 1839, VIII/9, 10290 (17129).

⁴ Isto mjesto. — Jedan emer je zapremao 56 litara.

⁵ F. Petter, Compendio geografico della Dalmazia, Zadar 1834, 50; HAZd, Spisi Registrature, 1845, I/1, br. 5341.

brodovi s žitom, koje je odlazilo u mlinove Brena-Mlini. U neposrednoj blizini grada krijumčarila se i sol i duhan.⁷ Najveći dio trgovačke djelatnosti Dubrovnika u to vrijeme odnosio se na tranzit; isti je išao iz Turske za prekomorske krajeve i zemlje i obrnuto. Naime, iz Turske je dolazila stoka i njeni proizvodi, te neke kovine i drugo, dok je iz Austrije išla brojna roba — riža, sapun, šećer, indigo, čelik, kositar, olovo, obrađena koža, mast i med; iz Levanta riža, lan, sapun i soljena riba⁸ (vidi prilog I). Vrijednost ukupnog tranzita je porasla onog trenutka kada su ukinute prilične skladišne takse, što je uslijedilo na samom početku četvrtog desetljeća XIX stoljeća.

Zbog mogućnosti čišćenja i kontrole, Dubrovnik je jedini u pokrajini (1827) mogao prevoziti, tranzitirati osjetljivu, pokvarljivu trgovačku robu (*merci suscettibili*), dočim je drugdje kolala samo ona koja nije podlijejala kvarenju.⁹ To je, dakako, toj dalmatinskoj luci davalo stanoviti primat, tim prije što su lokalne vlasti bile protivne organiziranju, uspostavljanju nove kontumacijske ustanove u blizini Dubrovnika.¹⁰ Ipak je, već od 1832. god., kontumacija obavljana i u lapadskom lazaretu,¹¹ koji je, moglo bi se reći, pripadao dubrovačkoj luci.

Kako je već naglašeno, dugo je vremena trgovina Dalmacije, dakle i dubrovačke regije, stagnirala, opadala u odnosu na prednapoleonsku epohu. Svjesna važnosti trgovine za život ovdašnjeg stanovništva, vlast je na prijelazu iz trećeg u četvrto desetljeće XIX stoljeća nastojala unaprijediti ovu djelatnost; u rujnu 1831. god. obnovljena je tamošnja Trgovačka komora. Na žalost, u to vrijeme je na području čitavog dubrovačkog okružja bilo malo onih koji su se bavili trgovačkim poslovima («che il numero dei Negozianti di questo circolo è ristrettissimo».)¹² U samom središtu okružja je 1831. god. bilo dvadeset trgovaca na veliko,¹³ premda u službenim statističkim tabelama Monarhije tog podatka nema. Na upit Namjesništva u Zadru, Okružno poglavarstvo dubrovačko 6. ožujka 1849. god. odgovorilo je da se na njegovu području vodi trgovina i tranzit s Turskom, Rijekom, Trstom i apeninskim državama. Prodavali su se viškovi ovdašnjih poljo-

⁶ HAZd, *Miscellanea*, svež. I, poz. Cl, list. 44—46. — najvažniji tranzit su predstavljali vuna i koža (isto, I, 36—37, 39).

⁷ HAZd, *Prezidijalni spisi Namjesništva*, 1834, IX/7, 2187 (2332).

⁸ HAZd, *Spisi Registrature*, 1835, I/1, br. 419 (20057).

⁹ Jakov Kupek, *Gospodarske i kulturne prilike u Dalmaciji krajem trećeg decenija XIX stoljeća*, *Radovi IJAZU u Zadru*, sv. 20, Zadar 1973, str. 237.

¹⁰ HAZd, *Spisi Registrature*, 1833, II, 8084.

¹¹ G. Grioni, *L'avvenire commerciale in Dalmazia*, Zadar 1913, str. 21

¹² Vidi: Š. Peričić, *Dalmatinske ustanove za unapređivanje trgovine u prvoj polovini XIX stoljeća*, *Naše more, Dubrovnik* 1969, br. 1, str. 34; J. Onyskiewicz, *Stota obljetnica Trgovačko-obrtničke komore u Dubrovniku*, *Dubrovnik* 1908, str. 20—22.

¹³ HAZd, *Spisi Registrature*, 1833, II, 8084 — *Dubrovnik*, 20. VI 1832.

privrednih proizvoda, a kupovala potrebna roba, najviše manufakturna. Dotično područje tada nije održavalo trgovačke kontakte s Francuskom, pa zato, prema mišljenju okružnog poglavara, nije bilo potrebno osnivanje njenog konzulata u Dubrovniku, kao što je ranije bilo predviđeno.¹⁴

Poduzete mjere donijele su pozitivne rezultate. Naime, u četvrtom desetljeću je dubrovačka trgovina naglo uznapredovala. 1832. god. kroz gradsku trgovačku mrežu prošlo je 18.308 funti (peso di Vienna) octa, 2,264.417 funti vina, 97.043 funte rakije, 4.148 funti likera, te 7.422 glave volova, ovaca, teladi i svinja, na što je uplaćeno preko 9.500 fiorina trošarine.¹⁵ Nadalje, 1837. god. je među ostalim, prodano 3.272 barila maslinova ulja i 660 milijara (tisuća) soljene ribe, što je izvezeno uglavnom u Veneciju. Slijedeće godine je pak prodano čak 6.330 barila ulja i oko 1.000 milijara soljene ribe. Između Dubrovnika i Trsta trgovalo se uglavnom stranom robom — manufakturnom, pamučnom i drugom. Tranzit živežnih namirnica u Tursku obavljali su razni brojni špekulanti, koji su robu nabavljali isključivo u Pugli.¹⁶

Pomorsko-trgovačke veze Dubrovnika i njegova područja bile su najintenzivnije s jadranskim lukama Napuljskog kraljevstva (Bari, Barletta). Kako je već ranije spomenuto, odatle su brodovi dovozili u Dubrovnik uglavnom žitarice, a ponekad i druge tamošnje proizvode (rakiju, vino i drugo) u malim količinama.¹⁷ Iako su žitarice u puljiškim lukama stalno poskupljivale, ipak su trgovački kontakti bivali sve intenzivniji. Bilo je slučajeva da su dubrovački brodari odatle dolazili praznih brodova (1840), jer je upravo tada na snagu stupio izvanredni dacij na izvoz tamošnjeg ječma.¹⁸ Međutim, kada je u Pugli ljetina zatajila, dubrovački su brodari tamo odvozili žito iz Turske. Za nepuna dva mjeseca 1844. god. iz Dubrovnika je na dotična središta otišlo čak dvadeset devet manjih brodova nakrcanih žitom,¹⁹ što predstavlja stanoviti fenomen.

Brodari-trgovci dubrovačkog kraja kontaktirali su i s lukama Papinske države na Jadranu, osobito s Ankonom i Senigallijom. 1835. god. tražili su od vlasti olakšice, slične onima koje su uživali prilikom kupovine u Veneciji i Trstu. Naravno, ta im molba nije bila uslišana, budući da se radilo o stranim lukama. Usprkos tome, Dubrovnik je održavao relativno dobre trgovačke odnose s navedenim lukama, o čemu nam svjedoče carinski prihodi na robu uvezenu iz Senigallije, koji su u kolovozu 1835. god. iznosili

¹⁴ HAZd, Prezidijalni spisi, 1849, VII/1, 118/p

¹⁵ HAZd, Spisi Registrature, 1834, I/1, 9565. — Bečka funta je iznosila 560 grama.

¹⁶ HAZd, Spisi Registrature, 1839, VIII/9, 10290 (17129).

¹⁷ HAZd, Prezidijalni spisi, 1835, IX, 432; 1840, VII/1, 862/p.

¹⁸ HAZd, Prezidijalni spisi, 1840, VII/1, 1146/p, Dubrovnik 22. V 1840.

¹⁹ Gazzetta di Zara, br. 31 i 40 od 16. IV i 17. V 1844, te br. 53 i 59. od 2. i 23. VII 1844.

2.800, dok je carina na uvezenu robu iz svih ostalih papinskih lukâ iznosila 6.405 fiorina. Dubrovčani su kroz čitavu 1835. god. u Senigalliji nabavili robe u vrijednosti od 30.000 fiorina,²⁰ što predstavlja priličnu stavku njihova tadašnjeg pomorskog uvoza (vidi prilog III).

Na žalost, nema točnih podataka o tome koliko se koje robe izvozilo ili uvozilo u to vrijeme. Dubrovački brodari-trgovci, koji su najviše trgovali s dalmatinskim lukama, bili su u trgovačkim vezama i s lukama Jadrana, Sredozemlja i Crnog mora. U četvrtom i petom desetljeću XIX stoljeća u luke dubrovačkog okružja pristizalo je albansko drvo i asfalt,²¹ žito i povrće iz Puglie i crnomorskog dijela Rusije, zemljano posuđe iz Papinske države, žitarice iz Rijeke i Senja, bijela sol iz Pirana, razna kolonijalna i manufakturna roba iz Trsta i Venecije,²² sapun i drugo iz Levanta,²³ te vino iz Cipra i Malage u Španjolskoj.²⁴ Sva ta roba je ovamo pristizala u malim količinama, osim u rijetkim slučajevima.

Pomorski izvoz lukâ Dubrovnika i Gruža u četvrtom i petom desetljeću XIX stoljeća najviše se odnosio na maslinovo ulje, kako je to bilo i prije, dok je vino prestalo biti predmetom takve aktivnosti. Pored ulja, najviše se izvozila sirova vuna, koža, žuti vosak i loj, što su pristizali s kopnenog, turskog zaleđi.²⁵ Vrijednost tog izvoza najbolje nam ilustrira tabela 1 :

Tabela 1 — VRIJEDNOST IZVOZA DUBROVNIKA I GRUŽA (u fiorinima)

vrsta robe	g o d i n a							
	1835	1838	1839	1840	1841	1843	1844	1846
rakija	873	1.988	392	1.258	429	89	159	560
stoka	1.570	1.480	2.029	2.858	2.030	1.870	420	6.310
solj. meso	8.059	13.644	18.180	21.416	32.990	27.035	41.843	52.139
loj	23.214	44.091	51.112	43.365	50.754	35.565	39.901	35.348
vuneni pred.	14.536	28.103	15.140	16.331	18.645	12.112	13.452	24.030
sirova vuna	174.190	242.990	214.118	200.015	163.308	133.160	173.651	110.301
vosak	67.538	102.582	51.456	56.694	48.275	72.682	71.672	58.852
sir. kože	69.505	104.082	107.748	99.970	117.200	59.635	82.199	57.443
masl. ulje	28.201	142.402	362.470	97.588	226.325	267.897	48.196	90.998
solj. riba	19.875	31.693	12.408	16.416	8.199	8.751	12.504	7.438
razna roba	50.778	39.335	60.872	84.642	41.704	74.555	224.537	426.866

²⁰ HAZd, Prezidijski spisi, 1835, IX/2, 1138/p; Spisi Registrature, 1836, I/1, 1436; Tajni spisi, svež. 18, br. 86/gp.

²¹ HAZd, Spisi Registrature, 1830, II, 7451.

²² Gazzetta di Zara, br. 53. i 59. od 2. i 23. VII 1844.

²³ La Dalmazia, Zadar, br. 3/1846.

²⁴ Isto, br. 17/1846, str. 136.

²⁵ HAZd, Prezidijski spisi, 1841, VII/1, 451/p; 1842, VII/1, 119/p; 1843, VII/1, 3086/p; 1844, VII/1, 2905/p; 1847, VII/1, 115/p; Tajni spisi, svež. 19, 1837, br. 33/gp.

Navedena tabela zorno pokazuje dinamiku i vrijednost izvoza pojedinih roba. Iz iste se jasno vidi da je pred kraj prvog dijela XIX stoljeća naglo porasla vrijednost izvoza robe navedene u rubrici »razno« (koji dostiže gotovo polovicu ukupnog izvoza), a što se moglo dijelom odnositi na vino i raznu manufakturnu robu izrađivanu u Dubrovniku. Ako je tako, onda je izvoz, sve više orijentiran na domaću robu, donosio i veću dobit dubrovačkoj trgovini.

Naravno, tada su Dubrovnik i Gruž uvozili stanovite količine domaće i strane robe, koja nije posebno, odvojeno specificirana u izvorima. Odnos vrijednosti uvoza i izvoza robe morskim putem pokazuje tabela II :

Tabela II — VRIJEDNOST TRGOVAČKOG LUČKOG PROMETA
(u fiorinima)

Godina	u v o z	i z v o z	u k u p n o
1835	585.556	459.362	1,044.918
1837	651.119	566.087	1,217.206
1838	623.168	752.390	1,375.558
1839	541.977	895.925	1,437.902
1840	589.012	640.553	1,229.565
1841	440.997	709.859	1,150.856
1842	325.529	471.004	796.533
1843	452.857	693.351	1,146.208
1844	547.141	708.534	1,255.675
1845	555.587	921.326	1,476.913
1846	744.551	870.291	1,614.842
1848*	1,067.826	1,013.293	2,081.119

* Podatak se odnosi na čitavo dubrovačko okružje

Tabela pokazuje da je izvoz u prosjeku uvelike nadmašivao uvoz. Promet se kretao između jednog i jêdnog i pól milijuna fiorina, što je značilo prestiž dubrovačkog okružja nad ostalima u tom pogledu. Izvoz je osjetno podbacio 1842. godine, kada je iznosio nešto ispod 800.000 fiorina. I uvoz i izvoz su varirali krajem petog desetljeća, odnosno pred konac prve polovice XIX stoljeća isti su pokazivali sukcesivan porast.

Stanoviti pokazatelj trgovačkog pomorskog prometa dubrovačke luke svakako je dinamika dolazaka i odlazaka brodova, kako austrijskih, tako i stranih (vidi Prilog II). Promet domaćih, au-

strijskih brodova u dubrovačkoj luci (i gruškoj) u četvrtom i petom desetljeću XIX st. pokazuje slijedeća tabela :²⁶

godina	p r i s p j e l i b r o d o v i				i z a š l i b r o d o v i			
	krcati		prazni		krcati		prazni	
	brodovi	tone	brodovi	tone	brodovi	tone	brodovi	tone
1835	753	15.197	340	13.311	184	5.778	928	25.216
1836	835	17.696	439	16.505	202	7.705	1.062	26.788
1837	687	16.654	435	12.959	164	6.653	942	23.249
1839	825	21.914	372	13.108	222	9.110	972	27.667
1840	865	22.046	397	16.521	239	9.776	1.038	28.629
1841	839	22.011	347	13.895	222	7.269	951	28.446
1842	847	18.584	293	11.496	180	7.250	947	21.310
1843	878	21.098	255	10.808	243	10.466	911	21.312
1844	794	21.915	259	9.707	298	11.872	752	19.868
1845	909	23.859	243	12.920	313	14.509	840	21.680
1846	1.015	25.583	235	12.653	307	14.458	950	23.980
1849	1.222	53.660	298	11.323	417	42.173	1.087	23.250
1850	1.170	32.594	284	15.278	350	23.647	1.040	23.907

Prednji podaci pokazuju porast prispjelih i otišlih brodova austrijske zastave iz dubrovačko-gruške luke. Uočljiva je i činjenica da je relativno velik broj domaćih brodova ovamo dolazio ili odlazio bez tereta, što pokazuje nedovoljnost trgovačke robe u ovoj i drugim austrijskim lukama čitavog Jadrana.

U navedenoj tabeli o broju i ukupnoj tonaži prispjelih i otišlih brodova pod austrijskom zastavom, uglavnom dalmatinskih, izostavljena je vrijednost uvoza i izvoza robe. U prilogu ovoga prikaza nalazimo te podatke za strane brodove. Na žalost, prezentirani podaci nisu kontinuirani i potpuni. Razni izvori navode ponekad i različite, nejednake statističke podatke, koji ipak nisu različiti u tolikoj mjeri da bi bili divergentni. Dotični podaci svje-

²⁶ Gazzetta di Zara, br. 36 od 3. V 1836; G. Grioni, c. d. str. 21; HAZd, Prezidijalni spisi, 1839, VII/2, 1897/p; 1843, VII/1, 2924/p; 1846, VII/1, 2768/p. — Spomenut ćemo i to da je npr. u Dubrovnik prispio 25. VI 1837. god. brod francuske zastave s teretom i putnicima za Bosnu (HAZd, Tajni spisi, svež. 19, 1837, br. 68/gp).

doče o nešto značajnijem prometu dubrovačkih luka s Papinskom državom i Napuljskim kraljevstvom, kao i o trgovačkim kontaktima s Grčkom, Turskom, Rusijom, Jonskim otocima, Toskanom i Velikom Britanijom.

Druga po važnosti luka dubrovačkog okružja toga vremena bila je Korčula, s Velom Lukom, o čemu svjedoče lučki brodski promet i robni promet, izvoz-uvoz. Dakako, takvu su važnost omogućavala prirodna bogatstva samog otoka. Tada je otok najviše izvezio maslinovo ulje, kamen-mramor, sirovu kožu, drvo, kukuruz, brašno i rižu, ali isto tako i vino, ocat, rakiju, katram, loj, vunene predmete, soljenu ribu i još neke vlastite artikle. Iz navedenoga se vidi da su otočani izvozili i robu koju su drugdje nabavljali. Roba koja je istim brodom odvezena nije predstavljala izvoz Korčule. Na žalost, nedostatak dostupnih izvora je u tome što ne pokazuju provenijenciju mnogih artikala koji su se ovamo uvozili.

Tabela 2 — PROMET ROBE U KORČULI (u fiorinima)

godina	u v o z	i z v o z
1840	245.280	166.832
1841	235.468	158.855
1842	183.620	125.290
1843	219.043	126.813
1844	220.120	124.400
1845	180.070	126.406
1846	190.000	124.508

Kako pokazuje tabela 2, vrijednost uvoza Korčule je tada nadvisivala vrijednost izvoza, gotovo za čitavu jednu trećinu. Isti promet nije rastao, nego je permanentno varirao, iz godine u godinu. U vrijednost izvoza je, naravno, ubrajana i prodaja brodova izgrađenih u tamošnjem škveru.

Dostupni izvori nam omogućavaju bolji uvid u izvoz korčulanske robe, a odnose se samo na tri godine iz petog desetljeća XIX stoljeća (tabela 3).²⁷ U tabeli se navodi samo glavnija izvozna

²⁷ HAZd, Prezidijalni spisi, 1842, VII/1, 435/p; 1843, VII/1, 2924/p; 1844, VII/1, 52/p; 1846, VII/1, 2768/p; 1847, VII/1, 115/p.

Tabela 3 — VRIJEDNOST IZVOZA (u fiorinima)

vrst robe	g o d i n a		
	1843	1844	1846
rakija	80	—	90
vino	180	800	10
pšenica	—	2.500	3.040
drvo	2.490	3.495	2.848
kamen	2.000	6.040	483
mas. ulje	7.308	7.380	20
sir. koža	242	4.030	543
pinije	200	—	2.660
lišće lovora	103	580	3
katram	351	500	—
loj	350	800	—
solj. riba	—	500	180
brodovi	8.840	9.300	12.000

roba. Prema tome, izvoz Korčule najviše se odnosio na prodane brodove, maslinovo ulje, kamen i drvo za loženje, što je tek u neznatnim količinama izlazilo izvan granica pokrajine. Ako se usporedi količina otočke poljoprivredne proizvodnje, dotični je izvoz doista bio premalen. Tome je teško pronaći pravi razlog. Možda se on krije u nedovoljnoj angažiranosti domaćih trgovaca i brodarka, kakav je slučaj bio u ostalom dijelu pokrajine. Izvozilo se uglavnom u pokrajinu, a tek manjim dijelom izvan pokrajine, odnosno države.

O tome nam najbolje svjedoči statistički prikaz lučkog prometa preture Korčula na samom početku petog desetljeća XIX stoljeća (tabela 4) :²⁸

Tabela 4 — LUČKI PROMET PRETURE KORČULA

L u k a	1840		1841		1842							
	domaći		domaći		domaći							
	strani	strani	strani	strani	strani	strani						
	brod.	tone	brod.	tone	brod.	tone						
Korčula	647	17939	52	1841	571	17095	—	1635	543	16534	44	1504
Vela Luka	412	8958	44	860	475	8875	37	826	447	9686	37	720
Lastovo	140	1512	12	286	121	1616	15	435	102	1478	26	821

²⁸ HAZd, Prezidijalni spisi, 1843, VII/1, 345/p.

Dotični podaci pokazuju da je najveći lučki promet preture otpadao na Korčulu, a otprilike polovicu njenog prometa imala je Vela Luka, dok je lastovski promet bio gotovo beznačajan za trgovinu.

Za bolju usporedbu između prometa i trgovine domaćih — austrijskih i stranih brodova, iznijet ćemo detaljnije statističke podatke za čitavu preturu navedenih godina (tabela 5).²⁹ Pored broja brodova i njihove nosivosti donosi se vrijednost uvoza i izvoza roba :

Tabela 5

zastava	god.	p r i s p j e l i				i z a š l i					
		krcati		prazni		krcati		prazni			
		brod.	tone	vrijed.	brod.	tone	brod.	tone	vrijed.	brod.	tone
austrijska	1843	500	13.986	204.103	294	8.032	479	13.963	113.527	356	8.038
	1844	516	14.418	202.720	401	7.111	472	13.933	100.339	366	7.196
	1846	496	10.968	176.000	380	5.244	507	14.446	114.508	367	3.567
grčka	1843	1	134	3.000	2	50	1	134	2.600	2	50
	1844	5	572	14.000	—	—	5	572	14.000	—	—
	1846	4	392	5.000	—	—	3	274	4.000	1	198
napoli- tanska	1843	18	415	340	2	102	14	356	2.600	6	95
	1844	26	645	3.400	10	456	24	596	10.060	6	260
	1846	40	947	6.000	7	134	28	657	4.000	16	319
papinska	1843	10	481	2.540	—	—	10	481	2.080	—	—
	1846	3	225	3.000	—	—	5	273	2.000	—	—

Vidljivo je, dakle, da se glavnina pomorskog prometa preture Korčula odnosila na domaću, austrijsku provenijenciju. Od stranih brodara ovamo su dospijevali oni iz Grčke, Napuljskog kraljevstva i Papinske države. Trgovački promet sa strancima je, kako se vidi, bivao podjednak, odnosno vrijednost uvoza je bila gotovo uvijek približna vrijednosti izvoza u odnosne države. Moglo bi se čak reći da je ponekad taj promet imao samo karakter tranzita, kako je to bilo 1844. god. s grčkim brodarima. Općenito uzevši, pomorska trgovina Korčule sa stranim državama bila je neznatna u usporedbi s trgovinom u internoj razmjeni.

Nema dovoljno suvremenih statističkih podataka, ali neki podaci ipak pokazuju da su tada u trgovačkom pomorskom prometu dubrovačkog okružja sudjelovale i male luke, kao što su: Cavtat, Slano, Orebić i Mljet. O tome svjedoče nepotpuni podaci o

²⁹ HAZd, Prezidijalni spisi, 1844, VII/1, 2924/p; 1846, VII/1, 2768/p.

prometu tih luka u četvrtom desetljeću, u kojima je zabilježen samo broj prispjelih i otišlih brodova u pojedinom mjesecu.³⁰ Šteta je što nema podataka o tamošnjem trgovačkom prometu. Može se jedino pretpostaviti da se radilo o sličnom izvozu kao i drugdje u okružju, što znači da se izvezio mali višak poljoprivrednih proizvoda i soljene ribe. Dakako, po svemu sudeći ta je roba odlazila, također, samo unutar granica pokrajine.

Primjera radi, navest ćemo ovdje neke podatke prometa brodova u tri manje luke dubrovačkog okružja u razdoblju od 1840—1842. godine³¹ :

Luka	godina	brodovi		tone
		domaći	strani	ukupno
Orebić	1840	712	66	20.276
	1841	621	27	15.291
	1842	658	28	15.478
Slano	1840	730	36	12.764
	1841	683	29	13.482
	1842	620	17	12.725
Cavtat	1840	635	46	9.808
	1841	465	47	9.342
	1842	499	48	8.088

Iz podataka se vidi da se brodski promet tih luka za tri godine smanjivao, kako po broju brodova tako i po tonaži. Kao i drugdje u okružju, tako je i u ovim malim lukama najviše dospijevalo domaćih brodova, a tek mali broj stranih, začudo najviše u Cavtat.

IV

Trgovačku robu koja je prolazila dubrovačkim okružjem opтереćivale su takse, odnosno carine. Dubrovačke su vlasti 1819. god. pokušale svojoj luci pribaviti »portofranco«, kako bi se reanimirao trgovački promet.³² No tome, dakako, nije bilo udovoljeno. Tek je 1830. god. dotadašnji sustav dacija zamijenjen novim carinskim pravilnikom.³³ Međutim, i kasnije se često događalo da se carinski nameti neuredno plaćaju, dapače, bivalo je mnogo zloupotreba i korupcije među brodarima.³⁴ Na račun carina se odmah nakon uvođenja novog carinskog pravilnika u Dubrovniku

³⁰ HAZd, Tajni spisi, svež. 16, 1835; svež. 17, 1835; svež. 18, 1836; svež. 19, 1837; svež. 20, 1838, 1839.

³¹ HAZd, Prezidijalni spisi, 1843, 348/p, 368/p, 387/p; 2070/p.

³² HAZd, Spisi Registrature, 1835, I/1, 419 (20057).

³³ O tome ćemo opširno govoriti u radu posvećenom pomorskoj trgovini Dalmacije u XIX stoljeću.

³⁴ HAZd, Prezidijalni spisi, 1835, IX, 432/p.

ubiralo oko 40.000 fiorina godišnje.³⁵ Premda je tim pravilnikom uskladištenje robe postalo upola jeftinije, ipak je dotična taksa osjetno poskupljivala svu robu. Zato tada (1835) na dubrovačkom tržištu ima malo kolonijalne robe, olova, ulja, sapuna, riže, lana i drugog. Mnogi brodovi su jednostavno mimoilazili dubrovačku luku, što je također pogađalo i tursku robu prispjelu karavanama.

Treba istaknuti i to da je ovdašnja roba podlijegala plaćanju trošarine; tako je npr. 1832. god. dubrovačka lokalna vlast na taj račun prikupila čak preko 9.500 fiorina.³⁶ Slobodu je uživao uvoz svega onoga što je bilo potrebno gradnji brodova na gruškom šķveru.³⁷

Ovi nameti su uvelike škodili dubrovačkoj pomorskoj trgovini. Zato su lokalne vlasti 1835. god. još jednom pokušale barem za dubrovačku luku dobiti status portofranca, ali u tome nisu uspjele.

No, to nije bila jedina zapreka tadašnjem napretku dubrovačke pomorske trgovine. Postojanje piraterije na Jadranu svakako je utjecalo na trgovinu, kao i brodolomi koji su često pogađali dalmatinske brodare. Za ilustraciju, iznijet ćemo podatke o brodolomima za 1835. god., koji su zadesili brodare dubrovačkog okružja :³⁸

vrst broda	naziv broda	vlasnici broda	vrijednost broda u fiorinima
brigantin	Nicomir	Petar Markić Paško Beuta Ilija Miletić Ivan Jakov Ernst Matija Puchiera	10.000
brigantin	Trattor	Marija Jakulić Antun Jane	8.000
brigantin	Polimir	Antun Benić Katarina Montenero	18.000
brigantin	Incombustibile	Ilija Miletić Antun Beran	3.000
polaka	Kosovienaz	Stjepan Boghich	3.000
brigantin	Junak	Nikola Puchiera	900

³⁵ HAZd, Spisi Registrature, 1835, I/1, 419 (20057). — Godine 1836. su carine utjecale na pomorsko-trgovački promet Dubrovnika u negativnom smislu (HAZd, Tajni spisi, svež. 19, br. 33/gp).

³⁶ HAZd, Spisi Registrature, 1835, I/1, 419. — Čini se da je pokušaj ukidanja tranzitnog dacija na žito 1835. god. urodio plodom i da je dotična roba otada uživala stanovit privilegij (HAZd, Spisi Registrature, 1836, I/1, 486/p (7922/p). Prirodu pojedinih davanja objasniti ćemo u radu »Pomorska trgovina Dalmacije u XIX stoljeću«, što je u pripremi.

³⁷ HAZd, Spisi Registrature, 1835, I/1, 419 (20057).

³⁸ HAZd, Tajni spisi, svež. 18, 1835, 47/gp.

Kako se vidi, samo je jedne godine šest dubrovačkih većih plov-
nih jedinica doživjelo brodolom. Pored gubitka broda (41.900 fi-
orina), u tim prilikama je stradavala i roba koju su dotični bro-
dovi prevozili na pojedina odredišta. Sigurno je slično bivalo
i drugih godina, što ukazuje na nesigurnost pomorskog prometa
i prijevoza robe u to vrijeme.

V

Izneseni podaci pokazuju da je pomorsko-trgovački promet
dubrovačkog okružja u naznačeno vrijeme, i pored mnogih ob-
jektivnih zapreka, bio prilično intenzivan. To je područje održa-
valo trgovačke veze s lukama Jadrana i Sredozemlja; najveći, go-
tovo sav promet se odnosio na brodove austrijske zastave, a samo
mali na papinske, napolitanske, grčke i druge brodove.

Glavninu pomorsko-trgovačkog prometa dubrovačkog okružja
tada je obnašala dubrovačko-gruška luka, ali je takav promet
obavljan i u ostalim lukama i lučicama okružja. Sve su one odr-
žavale trgovačke veze s domaćim, austrijskim i stranim lukama.
Razne takse i carine, piraterija i česti slučajevi brodoloma, one-
mogućavali su intenzivniji promet.

Ipak, dubrovačko je područje u to vrijeme obavljalo najinten-
zivniji pomorsko-trgovački promet u pokrajini, doživljavajući stal-
ni napredak. Gotovo svu domaću robu prevozili su i domaći
brodari.

PRILOG I

TRANZIT ROBE U DUBROVNIKU U OBA SMJERA (u funtama)

Razdoblje	v r s t r o b e										
	piće	mirisi solj.	meso s. sljive	smokve	žito	povrće	riža	mast med	masl. ulje		
1. XI 1816 — 5. IV 1819.	8.544	5.914	—	75.328	289.763	2.079.400	838.828	1.755.139	185	7.346	11.381
15. V 1830 — 31. X 1832.	19.249	1.999	2.555	15.735	19.227	136.650	209.636	67.402	3.025	—	14.492

Razdoblje	v r s t r o b e											
	sir	solj. riba	suha riba	grožđe	šećer	kava	papar	canne	da pipa	indigo	broć kora	volova konja
I	—	14.603	25.394	909	129.417	459.676	930	1,516.966	487	6.368	852	—
II	831	—	225	5.568	170.234	588.769	24.711	69.790	2.737	4.688	—	69

Razdoblje	v r s t r o b e									
	pam. manuf.	predivo	željezo	i čelik	želj. manuf.	katran	vuna	vun. manuf.	lan	platno
I	6.126	5.173	81.626	13.774	7.235	403.797	18.768	293.351	8.525	249.747
II	18.666	155.365	60.596	18.565	2.981	1,962.837	11.867	84.517	26.028	248.827

Razdoblje	v r s t r o b e										
	perje	sir. kože obr.	kože olovo	saćma	amonijak	kositar	zem. pos.	staklo	sumpor	sapun	stipsa
I	1.480	48.106	9.019	65.175	—	409	20.367	3.651	2.392	—	46.745
II	629	579.134	45.479	4.108	22.450	2.872	13.072	4.396	16.367	2.455	141.067

Izvor: HAZd, Prezidijalni spisi, 1842, VI/3, br. 821, 581

PRILOG II

PROMET BRODOVA I ROBE U DUBROVNIKU I GRUŽU (LUKAMA)

zastava	god.	p r i s p j e l i				i z a š l i					
		krcati		prazni		krcati		prazni			
		brod.	tone	vrijed.	brod.	tone	brod.	tone	vrijed.	brod.	tone
austrijska	1835	758	15.197	551.158	340	13.311	184	5.778	443.970	928	22.016
	1838	494	17.747	588.940	389	11.904	194	6.707	705.767	1004	25.612
	1839	825	21.914	517.871	372	12.108	222	9.110	985.615	406	21.499
	1840	865	22.046	558.695	397	16.521	239	9.778	630.703	435	22.319
	1841	839	22.011	423.871	213	12.176	224	7.269	699.714	420	22.354
	1843	878	20.498	383.811	112	9.209	333	10.466	687.522	237	15.794
	1844	794	21.815	509.950	259	6.259	298	12.052	661.771	752	19.868
	1846	1015	25.244	735.911	210	11.787	300	14.279	864.599	936	19.947
grčka	1835	1	278	5.837	—	—	4	130	8.402	2	77
	1838	6	312	11.214	10	846	6	262	19.464	6	325
	1839	4	177	6.047	28	723	10	509	6.556	27	955
	1840	4	197	6.090	9	762	3	164	3.460	10	795
	1841	1	22	3.266	5	166	3	91	4.700	2	78
	1843	4	257	9.170	8	516	1	21	1.944	11	752
	1844	2	53	3.880	—	—	—	—	—	2	53
	1846	1	33	904	2	265	1	17	1.500	2	265
jonska	1835	—	—	—	1	27	1	27	1.200	1	147
	1838	1	32	730	4	383	4	98	5.439	1	317
	1839	1	206	460	2	52	—	—	—	2	52
	1840	—	—	—	2	9	—	—	—	2	9
	1843	8	222	15.673	1	22	4	98	3.280	5	146
	1844	1	29	2.217	1	20	1	29	375	1	20
napoli- tanska	1835	8	233	18.404	—	—	4	136	3.195	4	97
	1838	5	131	2.249	—	—	4	121	3.105	1	10
	1839	3	76	170	6	227	1	9	104	8	294
	1840	24	625	19.365	6	221	7	123	3.854	15	705
	1841	8	179	6.807	8	222	7	224	3.808	10	208
	1843	7	187	2.162	1	27	5	165	6.075	3	49
	1844	2	42	460	35	982	33	952	44.987	4	72
	1846	3	55	2.040	1	16	1	16	210	3	55
papinska	1835	6	315	9.319	8	637	1	71	20	13	760
	1838	11	902	3.364	3	154	2	88	4.174	13	752
	1839	9	835	4.600	2	138	4	438	2.975	—	—
	1840	4	167	4.692	3	168	2	79	2.312	5	255
	1841	6	249	3.977	7	283	3	106	311	10	425
	1843	13	572	22.523	3	148	3	145	530	14	600
	1844	10	495	12.737	2	88	5	225	1.044	9	446
	1846	5	241	4.828	2	138	3	136	3.552	4	143

zastava	god.	p r i s p j e l i				i z a š l i					
		krcati		prazni		krcati		prazni			
		brod.	tone	vrijed.	brod.	tone	brod.	tone	vrijed.	brod.	tone
turska	1835	3	70	4.968	1	3	2	23	2.453	2	50
	1838	5	127	7.411	3	29	5	126	14.441	4	162
	1840	1	12	170	—	—	1	12	224	—	—
	1841	3	68	3.076	—	—	2	52	1.326	2	52
	1843	—	—	—	1	12	—	—	—	1	12
	1844	—	—	—	2	27	1	15	357	1	12
	1846	1	10	858	—	—	1	10	430	—	—
ruska	1835	1	352	9.435	1	100	—	—	—	1	352
	1838	2	286	8.970	—	—	—	—	—	1	162
	1840	—	—	—	1	385	—	—	—	1	385
	1841	—	—	—	1	385	—	—	—	1	385
	1843	1	198	19.518	1	224	—	—	—	2	322
	1844	2	319	10.892	—	—	—	—	—	2	319
	1846	—	—	—	1	169	—	—	—	1	169
toskanska	1838	1	160	90	1	172	—	—	—	2	278
engleska	1835	2	278	5.837	—	—	1	129	122	1	129
	1838	—	—	—	1	129	—	—	—	1	129

Izvor: HAZd, Prezidijalni spisi, kat. VII/1, 1835—1847.

PRILOG III

CARINSKI PRIHODI U DUBROVAČKOM OKRUGU OD 1843. DO 1847. GODINE (u fiorinima)

godina	ulazne	izlazne	tranzitne	trošarina
	carine	carine	carine	
1842	70.970	7.430	4.383	32.748
1844	65.031	5.240	6.413	27.462
1845	72.502	8.603	6.609	29.816
1846	63.218	6.107	4.267	28.403
1847	77.113	6.528	5.102	30.879
prosjek	69.767	6.782	5.355	29.862

Izvor: HAZd, Razni spisi Namjesništva, svež. 1

Šime Peričić

A CONTRIBUTION ON THE MARITIME TRADE OF DUBROVNIK
DISTRICT FROM 1815 TO 1850

Summary

In Dalmatia districts were multi-territorial administrative units. Through several first decades of the second Austrian administration the whole Dalmatia was divided into four districts whose centres were in Zadar, Split, Dubrovnik and Kotor. This work deals with the maritime trade traffic only in Dubrovnik districts from 1815—1850.

The author presented the traffic in these ports of Dubrovnik district: Dubrovnik, Gruž, Cavtat, Slano, Orebić and Korčula. From the busiest ports, Dubrovnik and Gruž, brandy, cattle, salted-meat, tallow, wollen things, raw wolle, wax, raw leather, olive oil, salted fish and other goods were exported. The ships of the Dubrovnik district came to many Adriatic ports, as well as to Mediterranean and Black sea ports.

During the fourth and fifth decades of 19th century in the ports of Dubrovnik districts the Albanian wood and asphalt were imported, grain and vegetables from Puglia and from the southern part of Russia near Black sea, pottery from the Pope state, cereal from Rijeka and Senj, white, salt from Piran, various groceries and manufactured goods from Turkey and Venice, soap and other articles from Levant, wine from Cyprus and Malaga.

The value of the exported goods from the Dubrovnik ports was much on the average than the value of the imported goods in the same period from 1815—1850.